

96.942

350

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

GRÓF TELEKI PÁL
M. KIR. MINISZTERELNÖK

MAGYAR
NEMZETISÉGI
POLITIKA

Országos Széchényi Könyvtár

BUDAPEST, 1940.
STÁDIUM SAJTOVÁLLALAT RT. NYOMDAJA

OSZK

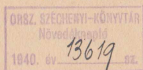
Országos Széchényi Könyvtár

550

2. A.

96942

Felelős kiadó: GRÓF TELEKI PÁL

Stádium Sajtóvállalat Rt. — Felelős: Győry Aladár műszaki igazgató.

MAGYAR NEMZETISÉGI POLITIKA*

Bemutakozó beszédemben, 1939 február 22-én, azt mondtam, hogy magam is sokat foglalkoztam a nemzetiségek, vagy amint nemzetközileg hívják — ezt a szót használok ezúttal — a kisebbségek kérdésével. Foglalkoztam, mint az emberföldrajz munkása, az ország határain belül és kívül, politikai, külföldi küldetésben, Magyarország határain messze túl is, a népek mivoltával, jellemével, különbségeikkel, az emberek és a föld egymáshoz való viszonyával. Állítom, hogy

nincs az a kérdés, sem az országon belül, sem az országon kívül — és a nemzetiségi kérdés is közéjük tartozik, — amelyet mindenütt és mindenben egyformán, egy kaptafára lehetne megoldani. A magyar alkotmány különben széles lehetőségeket ad arra, hogy ezeket a kérdéseket az alkotmány és hagyományaink szellemében megoldjuk, fejlesszük mindenkinek megelégedésére és mindenkinek érdekeit szem előtt tartva.

Amikor közvetlenül Kárpátaljának a Szent Koronához

* Gróf Teleki Pál m. kir. miniszterelnöknek 1940 június 13-án és július 2-án elhangzott beszédeiből.

való visszatérte után tavaly március 22-én a Move-ban beszédet mondtam, akkor azt mondtam, hogy most olyan terület tért vissza az ország kebelébe, amelynek lakossága többségében más nemzetiségű, mint a magyar, a natio fidelissima, a ruténség, s nekünk most az a feladatunk, hogy úgy öleljük őket keblünkre a szentistváni gondolat jegyében, hogy mindenki egyforma, egyenjogú testvér legyen a hazában, másrészt a mai fejlődés jegyében is, amely magával hozza, hogy megfelelő jogokat, sajátos önrendelkezési jogot is adjunk a kisebbségeknek úgy, ahogyan kívántuk nekik, ahogyan az elmúlt húsz esztendő óta dolgozunk is érte. Ezt kell ma nekünk okosan munkálnunk, ezt a fejlődést, amely nem a XIX. század imperialisztikus demokráciájának a folytatása, hanem ellenkezőleg, annak a 900 éves tradíciónak, amely ennek az országnak örökös tradíciója volt, amely tradícióban a nem magyar nemzetiségek is a leghívebb nemzetiségekké válhattak. Tehát nem a demokrata imperializmusnak, hanem a 900 esztendőös igaz magyar, vendégszerető alkotmányosságnak tradícióit kell munkálnunk és abban kell ismét tökéletesen egységessé válnunk. A magunk rendje, a magunk ősi felfogása, a magunk becsületes magyar szíve szerint kell berendeznünk ezt az országot a magunk felfogásában és mindenki bízhatik abban, hogy a magyarság, amely Szent István óta 900 esztendőn keresztül járta ezt az utat egészen a legmodernebb korig, újra és továbbra is ezen fog tudni haladni a következő évszázadok felé.

Amikor az előző kormány idején mint kultuszminiszter 1938 június 14-én felszólaltam, akkor azt mondtam:

Ami a kisebbségi politikát illeti, a miniszterelnök úr — tehát elődöm — erről a következőket mondotta bemutatkozó beszédében: „Azokat az intézkedéseket, amelyeket törvényeink és jogszabályaink foglalnak magukban, kötelezettségemnek tekintem, amelyeknek az évezredes magyar hagyományok szellemében lojálisan, becsületesen és jó szívvvel eleget teszünk. Elismerjük kisebbségeink jogát kulturális életük, népi saját-

ságaik megfelelő ápolására. Ott azonban, ahol a kisebbség védelmének ürügye alatt államellenes vagy nemzetellenes törekvésekkel találkozunk, a leghatározottabb eréllyel fogunk fellépni.“ Én ehhez hozzátettem ezt: „Magam is ezt vallom természetesen, hiszen különben nem ülnék a kormányban.

Vallom, hogy

mindenkinek vitathatatlan joga a maga anyanyelvét, ősi szokásait, a maga tradícióit ápolni és a magyar államnak, mint minden államnak, kötelessége más anyanyelvű polgárait ebben a törekvésükben támogatni, az ismereteknek anyanyelvükön való tanítását lehetővé tenni, sőt azt istápolni.“

A nemzeti kisebbségek kulturális egyenjogúságának biztosítása sok minden egyébgel együtt szentistváni tradíció.

Itt azonban nemcsak nagy királyunknak fiához intézett ismeretes szavaira szeretnék célozni, hanem arra is, hogy a szentistváni politika, az Európába való behelyezkedés politikája, egyrészt a keresztényi gondolatba való elhelyezkedés, másrészt behelyezkedés okosan, értelmesen, magyar józansággal és praktikussággal abba az életbe, amelyet Európa élt Szent István idejében, élt előtte és élt azóta is, vagyis ez a politikai alkalmazkodás ahhoz, hogy Európában élünk és kifejezése annak, hogy Európa életéhez alkalmazkodnunk kell.

Régtől, de különösen a miniszterelnöki állás elfoglalása óta mindenfelé hirdetem a szentistváni államesszmének ehhez a gondolatához való visszatérés szükségességét az államvezetésben és társadalmi felfogásban egyaránt. Hirdettem a parlamentben és hirdettem társadalmi egyesületekben és egyesekkel szemben is. Amikor a választások idején Debrecenben mondtam beszédet 1939 május 20-án, ezt mondtam: „A jelen is csak átmenet, átmenet és én figyelem a lelkeket, az öregek és különösen a fiatalok lelkét, akikkel az utolsó hús

évben többet foglalkoztam és úgy láttam, hogy olyan kiegyenlítődés felé megyünk, a lelkek olyan megértést és olyan új világrendet keresnek, amely visszavezet bennünket valami szebbhez, fennköltebbhez, megértőbb élethez. És ma az álmok lassan átfejlődnek ilyen megértés felé. Van egy állameszme, van az állami életnek egy formája, amely ennek a gondolatnak jegyében született meg, de nem ma, hanem 900 évvel ezelőtt, még pedig itt s ez a szentistváni állameszme.

Ez a szentistváni állameszme a népek megértésének, a népek helyes és józan vezetésének állameszméje ezen a területen, amelyen élünk s amelyet politikailag a nagy király szervezett meg. Tehát a Dunamedence rendjének az állameszméje. Egységes összetartozó terület állameszméje, amely mindenfajta embereket közös életbe, egységes életformában, együttes közös törekvésekben — amelyek ebből folynak — és közös érdekekből közös boldogulásra fog össze és vezet tovább.

Nem szabad a mesterséges atomizálást folytatnunk és keresnünk. Ez senkinek a világon boldogulást nem hoz. A XIX. század volt az, amely atomizált az élet mindenféle területén, amely az emberi életet nem a maga sokszerűségében vizsgálta, hanem próbálta leegyszerűsíteni egyes, rendszerint s ennek következtében tökéletesen egyoldalú axiómáival, egyoldalú formulákkal, de nem az életnek egészét, hanem csak egy-egy oldalát, nem az embereknek egész mivoltát, hanem csak egy-egy sajátosságát, például a nyelvet, emelve ki. Még ezek előtt a — mondjuk — imperialista idők előtt s az azokat megelőző időkben, ennek

a 900 éves magyarosabb felfogású korszaknak egészen a végén, mint a magyar toleranciára jellemző esetet felemlítem, hogy Kossuthnak felvidéki kormánybiztosai közül többen nem bírták jól a magyar

nyelvet, jelentéseik tele vannak hibákkal a szigorú magyar grammatika szempontjából, de ezen mégsem akadt fenn senki és magyarságukat senki kétségbe nem vonta.

A szentistváni gondolatról nem sok szó esett az elmúlt évszázadnak internacionálisabb korában, abban a korban, amely a skatulyázások, a statisztikázások korának is nevezhető. A szentistváni gondolat nem ismer ilyen statisztikát, az embereket nem skatulyázza be és nem ismer ezeknek alapján létesült meghatározásokat, de ismer összekapcsoló életformákat és hagyományokat, éppen úgy, mint ahogyan a magyar alkotmány sem volt sohasem hatalmi eszköz, hanem a magyar nemzet életének örökérvényű szabálya.

Emlékeztetek még egy régebbi mondtásomra. Ezt szintén nem ma mondtam el, hanem egy évvel ezelőtt: „... S ha jól látom a különbséget a között, ami okos és ami bölcs, inkább a bölcs az a kifejezés, amelyen a hangsúly van és amely valóban jól jellemzi Szent Istvánnak elgondolását“, amely egyszerűségében és természetességének következtében hosszú korokon keresztül, közel egy évezredig maradhatott egy országnak és vezető államférfiainak vezető gondolata.

Ezt igyekeztem hirdetni és ilyen értelemben — mondjuk az egymáshoz való közeledés, szeretet és a szeretet elmélyítésének értelmében — igyekeztem úgyis mint kultuszminiszter, úgyis mint miniszterelnök szólni, inteni és cselekedni. Bátor vagyok csak arra felhívni a figyelmet, hogy hosszas előzmények után, amikor a nemzetiségi iskolák három típusáról áttértünk az egytípusú nemzetiségi iskolára, amely biztosítja úgy az anyanyelven, mint a magyar nyelven való oktatásnak tökéletességét, én voltam az, aki az elődöm és ma utódom által átalakított nemzetiségi iskolatípusokat a magyar iskoláknak többségét kitevő, az egyházi főhatóságokhoz tartozó iskolákban is keresztülvittem és pedig elég rövid idő alatt azután, hogy a kultuszminiszteri széket elfoglaltam. Májusban alakult meg a kormány és szeptemberre keresztülvittük ezt az intéz-

kedést, az iskolák nagyrésztében nemcsak formailag, hanem ténylegesen is. Megmondottam akkor, hogy ez intézkedéseimnek eleje és ezen az úton kívánok továbbhaladni a középiskolák felé — ami azóta fokozatosan meg is történik és történik — és egyéb iskolatípusok felé is.

Azt is nem egyszer hangsúlyoztam, — az eddig elmondottakból is logikusan következik — hogy

mindenkinek joga van anyanyelvét, szüleinek, őseinek szokásait ápolni, gyermekeire átörökíteni, de egyazon joga az is, hogy nemzetiségét, szokásait megváltoztathassa, felcserélhesse, mint ahogy ez az Egyesült Államokban s a világ sok államában már a bevándorlók első generációjában is történik, nem pedig csak hosszú, generációkra terjedő együttélés után.

En ennek nemcsak érvényt igyekeztem szerezni, hanem mindenütt hirdettem is ennek fontosságát. És az idén, március 15-én Kassán mondott beszédemben megmondottam azt is, hogy ahol az iskola megválasztása nem önként történik, ezzel szemben hogyan fogunk állást foglalni. Azt mondottam ott Kassán, hogy hallottam panaszokat, nemcsak innen, — már t. i. Kassa vidékéről — máshonnan is.

Ha még többször hallok, mint ahogyan hallottam pár esetben, hogy például levanteoktatók és mások is aláírásokat gyűjtenek nemzetiségi vidékeken magyar iskola létesítése érdekében, én kénytelen leszek és a kultuszminiszter úr is kénytelen lesz minden ilyen kérvényt a papírkosárba dobni, mert az ilyen kérvények nem a nép igazi óhaját mutatják meg.

Szükségesnek tartottam ezt megmondani ott Kassán, nemzetiségi vidéken, de szükségesnek tartottam azt is, hogy onnan másfelé is meghallják ezt. Megmondottam éppen ebbe

kapcsolódva, hogy ezt nemcsak az iskolapolitikáról akartam megjegyezni, de egyéb vonatkozásban is

hangsúlyoztam, elsősorban a közigazgatási tisztviselők, a rendőrök, főleg a csendőrök, a levanteoktatók, azonkívül a papok és a tanítók előtt, hogy az idegen nemzetiségi nyelvet meg kell tanulni, azt ismerni kell, azon érintkezni kell a néppel, mert a szentistváni gondolat nem jelent erőszakkal való magyarosítást a nyelvben, a külsőben. Jelenthet az együttélés és a közös életforma magyarosodást a lélekben, ha őszintén és szabad akaratból történik, másképpen nem — és tudjuk, hogy másképpen nem is érték.

A mi életünk — tettem hozzá — itt a Duna-medencében, más nemzetiségű, tehát német, szlovák, rutén és egyéb ajkúakkal Szent István birodalmának népeivel mindenkor az volt, hogy a politikai nemzetben, amely régen a nemességet jelentette, ebben a tekintetben is az *una eademque nobilitas* állott fenn. És

ha ma a politikai jogok a nemzetnek sokkal szélesebb rétegeire terjednek ki, akkor ezeknek a széles rétegeknek és minden tagjuknak, különösen pedig azoknak, akik felelős állásban vannak, — és ez vonatkozik a jegyzőre úgy, mint a miniszterelnökre — úgy kell viselkedniök, hogy egyformán nobilisak legyenek.

Ilyen intelmek az én ajkamról nem egyszer hangzottak el, sokakkal és egyesekkel szemben is. Ezt azért hangsúlyoztam, mert tudom azt, hogy Európában a XIX. század végén és az akkori felfogás következtében volt egy idő — különösen a világháborút megelőző félszázad, — amelyben a nemzetiségi kérdés tekintetében sok hibát követtek el. Ezek a hibák történelmi okokból fejlődtek, amelyekre nem akarnék most részleteiben kitérni. Majdnem senki sem volt ebben hibátlan, mind

az egyik, mind a másik oldalon; egyik akció a másik akciót szülte és így tovább. De ha ezen a téren nem akarunk tovább menni és nem akarjuk ezeket az ellentéteket szítani, akkor nem szabad ezeket az ellentéteket perpetuálni, hanem vissza kell térnünk oda, ahol ezek az ellentétek nem voltak ilyen élesek, ahol ezek helyett az ellentétek helyett más felfogás uralkodott és ilyen felfogáson, ezeknek a felfogásoknak a nemességén kell felépítenünk országunk további fejlődését.

Mégegyszer kénytelen vagyok itt önmagamot idézni, mindenkor inkább csak azért, nehogy ma mondottnak tessenek az, amit itt elmondok. Ezért idézem szavaimat, nem is mindig itthon elmondott szavaimat.

En 1922-ben, tehát 18 évvel ezelőtt Amerikában tartottam előadásokat, amelyek közül kettőben is foglalkoztam a nemzetiségi kérdéssel

és ott azon okokként és hibákként, amelyek a nemzetiségi problémát és ennek megoldását helytelen irányba terelték, legalább egy jó félszázadon át, a következőket soroltam fel:

Először felemlítettem a régi politikai érzék hanyatlását.

Másodszor említettem azt, hogy a nemzetiségi kérdést nem Magyarország sajátos viszonyainak alapján, hanem általánosan európai, inkább elméleti tételek alapján ítélik meg.

Harmadszor említettem az okok között helyi közigazgatásunk szociális érzékben való hiányosságát. Negyedszer megyei közigazgatásunk hibáit említettem, különösen a nemzetiségi nyelvek tudásának hiányát sok tisztviselőnél és ez az, amit hangsúlyozok ma is és hangsúlyozok amióta mint miniszterelnök járom az országot, mert magam is voltam kint az or-

szágban tisztviselő, de a nemzetiség nyelvét beszélő tisztviselő.

Láttam, hogy a helyzetem mennyire más volt, mennyi szeretetnek és tiszteletnek örvendtem ennek következtében és pedig nemcsak akkor, hanem ma, 30 év után is.

Mint ötödik okot felhoztam azt, hogy törvényeket hoztunk, amelyeket nem hajtottunk végre. Joggal vetették szemünkre, hogy a jó törvényeket nem hajtottuk végre és természetesen szemünkre hányták azokat a rossz törvényeket is, amelyeket hoztunk, bár azokat azután nem alkalmaztuk.

Hatodszor felemlítettem, hogy, sajnos, nem törődtünk az ellenünk irányuló külföldi propagandával, mert hiszen akkor Magyarországnak nem voltak külképviselői és sem nem védekeztünk e propaganda ellen, sem tanulságait nem vontuk le.

Végül, mint hetedik okot, felemlítettem

a szociális kérdések rendezésének és a szociális adminisztrációnak hiányát, aminek egyes néposztályokkal vagy foglalkozási ágakkal szemben való elhanyagolását a nemzetiségi propaganda, különösen egyes helyeken, mint a nemzetiségek ellen irányulót állította be. Azért kívántam ezt felolvasni, mert ezeket 18 év előtt mondtam

és azt hiszem, sok olyan követelmény és sok olyan kritika van bennük, amelyeket ma, mint egészen modern kívánságot és egészen modern bírálatot hangoztathatunk.

Ezek voltak azok az okok, amelyek a nemzetiségi problémát és annak megoldását helytelen irányba terelték és az az érzésem, hogy e tekintetben még sok a tennivaló; sok a tennivaló nemcsak törvényalkotásokban egyszerűen, mert az egyedül nem használ a világon semmit, az csak keret, de lelkiekben és az embereknek egymáshoz való szoktatásában, s a szeretetnek és főleg a kölcsönös becsülésnek előidézésében.

Ezért mondtam Kassán, hogy

én akkor fogok ünnepelni, amikor a hazának minden fia és minden lakosa összefog és megszűnik a vállon keresztül való lenézés felülről és az irigység alulról.

- Ez ugyanis nemcsak a nemzetiségi kérdésre és a különböző nyelvű állampolgároknak egymáshoz való viszonyára vonatkozott, hanem általában mindenre, mert így és csak így keletkezhetik megértés, béke és szeretet az emberek között, kölcsönös megbecsülés és a nemzetnek egysége. Mert csak ezáltal lehet egységes a nemzet és nemcsak formailag. Ha abból, hogy az utolsó évtizedek hibái széthúzást teremtettek, azt a következtetést vonjuk le, hogy ezt a széthúzást állandósítani és törvényekbe foglalni kell, akkor rombadöntjük az országot és szerencsétlenné tesszük annak összes rétegeit.

Hallottam azt, hogy egyesek megjegyzés tárgyává tették azt a meghatározásomat vagy kijelentésemet, hogy németül, szlovákul vagy más nyelven beszélő magyarok fogalmát állapítottam meg. Nem én találtam ki, egy Budapest-környéki sváb községből veszem ezt a kijelentést, nem egy embertől, hanem egy sereg embertől, akik előttem ezt jelentették ki és ilyeneknek vallották magukat. Én csak egészen egyszerűen lemásoltam ezt, részben statisztikusaink számára, akik tudományos vizsgálódással a nyelv és nemzetiség fogalmának egymáshoz való viszonyát nem tudták olyan pontosan meghatározni, mint maga a falu népe, amely az egyszerű meghatározásokban rendszerint világosabb és nagyon gyakran jobban adja a dolgok lényegét.

A nemzetek nem kövek, amelyek örökön maradnak és még a kövek sem maradnak örökön. Azonban a nemzetek mindenestre nem azok — és

házasságok, barátságok, életformák azonossága folytán, hosszas együttélés következtében bekövetkeznek áthasonulások. Bekövetkezik még egyeseknek vagy családoknak a nyelvcsereje is, amelynél csak az a fontos, hogy önként következzen be és se az államhata-

lom, se az államhatalomnak a közegei ezt mesterségesen elő ne idézzék, ne próbáljanak ilyet meterségesen előidézni.

Elvégre az együttélés tartósságából keletkeznek az újabb korban is egész nemzetek, mint példának okáért az Északamerikai Egyesült Államok nemzete vagy az egykori gyarmatok területén nemzetek, amelyek mások, mint azok, amelyekből a gyarmatok népei származtak.

Ebben az értelemben és ebben a felfogásban élek s ez egy régi magyar becsületes és érzésem szerint lovas felfogás.

Ezt a felfogást igyekszem érvényesíteni. Ez nem könnyű, nem egyszerű. Mert az utolsó 80 évre, de egészen a XIX. század elejéig visszamenve, mondhatnám, 130 éves ellentétes — még pedig nemcsak nálunk, hanem általában Európában ellentétes — társadalomnevelésnek az eredményeit kell itt megtörni és átvezetni az embereket egy megértőbb, konciliánsabb, több szeretetből álló és több szereteten alapuló gondolkodásnak a síkjára. Ez nemcsak állami feladat, ez társadalmi feladat is. Ez nemcsak állami intézkedést kíván, hanem a társadalomnevelésnek a feladata is. S ez a nevelés nem történhetik meg egyik pillanatról a másikra és a formák megváltoztatásával sem érhető el. Erős akaratnak kell lennie és az akaratnak egyik emberről a másikra való átplántálásának meggyőzés formájában s a meggyőződések erős kiéleződésével.

Ez az egyetlen út, amely arra vezet, hogy a különböző ajkú, különböző vallású, különböző életfelfogású emberek egymással egységet tudjanak alkotni, egységben tudjanak élni és közösen tudják szolgálni boldogulásukat, ha erre a közösségre szükségük van. S hogyne volna szükségük ilyen közösségre azoknak, akik egy területen élnek, egy levegőt szívnak, egy

kenyeret esznek, egy életet, egy életformát élnek és akiket még hozzá a multnak közös tradíciói és a jövőnek közös akarata kell, hogy vezessen.

Amikor a régi országrészekből az első olyan országrész csatlakozott ide vissza, amely nagy többségében nem magyar anyanyelvűekből, hanem ruténekből állott, akkor ezt a feladatot így láttam és ilyen értelemben igyekeztem felfogni, jellemezni és a megoldás felé törekedni. Amikor az idén április 13-án a kárpátaljai autonómia ügyében az egyik értekezletet tartottuk, abból az öt vagy hat különböző összetételű értekezletből, amelyet a törvényjavaslat kidolgozása alatt tartottak, — akkor azt mondtam, hogy ha egy államnak olyan része van, amelyeknek különleges állása és jogai vannak, akkor azt a részt be kell szerkeszteni az alkotmányba úgy, ahogyan az van. Ha tehát van egy alkotmánytörvény, egy alaptörvény, amely mindent felölel, akkor nyilvánvalóan az ebből származó lokális törvényt is ugyanolyan szerkezettel tudom csak szervesen felépíteni s ez ugyanúgy kell, hogy viszonyuljon az anyaországhoz, illetőleg az egész ország alkotmányához. Ahol pedig az anyaországnak ilyen alaptörvénye nincs, mint ahogyan nálunk például nincs, ott meg kell próbálnunk alkalmazkodni az alkotmányhoz, ugyanolyan plasztikussággal, mint amilyen maga az alkotmány. Ugyanazokat a szándékokat kell érvényesíteni, csak más formába kell azokat önteni.

A feladat tehát az, hogy a magyar alkotmány reformjának megfelelően elérjem ugyanazt a célt, annak a népnek ugyanolyan boldogulását, ugyanolyan szabadságát és jogait, amit egy írott alkotmánynál más formában kell elérni.

Ezzel azt a principiumot akarom jellemezni, amely ebben a tekintetben vezetett és amely a magyar alkotmányosság kereteibe igyekezett és igyekszik beleilleszteni ezt az új feladunkat. De egyben ezekre rámutatva és ezeket hirdetve rá

óhajtom nevelni a magunk társadalmát, a magunk közigazgatását és közigazgatási társadalmát ezeknek a feladatoknak illetén való gyakorlására és megoldására.

Nem akarok már hosszan idézni, csupán rámutatok egy könyvre, amely 1922-ben, Amerikában tartott előadásaimat foglalja magában. Ezekben az előadásokban a magyar példából kiindulva, de viszont, átfogón, teoretikusan a világ sok részében szerzett gyakorlati ismeretek alapján jellemeztem a nemzetiségi kérdés területi és néprajzi problémáit. Mondtam azt és rámutattam arra, hogy ezek nem húzhatók egy kaptafára, mert

nincs a világnak két olyan területe — különösen egyes lakosságú területe —, amelyen a kérdéseket egyformán lehetne megoldani.

Egyedül Magyarországnak — de a Trianon előtti Magyarországnak — példáin, meg egyéb példákon is, megmutattam azt, hogy nemcsak a nemzetiségek számaránya teszi ki a különbséget. Hanem kiteszi valami más, aminek addig senki sem szentelt figyelmet: a kevertségi típusnak a különleges jellege, ami különböző területeken más és más. Nem szeretnék erre most itt részletesen kitérni; aki érdeklődik eziránt, méltóztassék könyvemben elolvasni. Ott igen részletesen kifejtettem ezt a kérdést és azóta is kifejtettem egy másik kis munkámban, amelyet egy volt tanítványommal együtt dolgoztam ki. Most csak rá kívánok mutatni arra, hogy egyrészt ilyen ismeretek, másrészt ilyen — érzésem szerint — becsületes, régi magyar tradíciókban gyökerező felfogás alapján igyekszem ezt a kérdést felfogni. Minden panaszt, minden igényt megérteni, nem a magam, hanem a másiknak a szempontjából, aki velem szemben áll — s ezt nem úgy értem, hogy ellentétesen szemben áll, hanem aki a maga kívánságát előhozza. Ilyen értelemben szándékozom továbbra is cselekedni: a legteljesebb jogi és tényleges egyenlőség mindenféle

vonatkozásban, az élet minden viszonylatában. Természetesen ebbe

az egyenlőségbe beletartozik az egyenlő szabadság joga is. Ehhez tartozik elsősorban az anyanyelv teljes és minden béklyótól mentes használata. A magánéletben minden rendű és fajú embernél, minden gazdasági és más vállalkozásoknál, a nemzetiségek egyesületi életében, valamint természetesen az egyházi életben is.

Biztosítani kívánjuk az anyanyelv használatát a hatóságokkal és a hivatalokkal való érintkezésben.

Itt tapasztaltunk hiányokat. Természetesen vannak ezek között olyan hiányok, amelyek egészen természetszerűleg állnak elő, mondjuk példának okáért egy kárpátaljai csendőrnél, akinél pedig nagyon fontos volna, hogy ruténul tudjon, mert közvetlenül és sokat érintkezik a néppel és szükséges, hogy ne csak mint a szigorúság és a megtorló, vagy szabályozó államhatalom, hanem mint a vezető és tanácsadó államhatalom képviselője is jelenjen meg ott.

Természetesen ezen a téren nehézségek állnak elő. Mert ebben az országrészben magában nem voltak alkalmas emberek arra, hogy csendőrökként szolgálhassanak, a régi államhatalom csendőreit pedig nem vehettük igénybe elég természetszerű okokból, másrésről egy csendőr kiképzése évekig tart, s ezért az ottaniakat úgy kiképezni, hogy azonnal működ-hessenek szintén nem lehetett.

Az anyaországból kellett tehát csendőröket odavinni. Nagyon nagy súlyt helyezek én is és a belügyminiszter úr is arra, hogy ezek minél gyorsabban tanuljanak meg ruténul, úgy, hogy a néppel anyanyelvükön érintkezhessenek. Mert ha a csendőr nem érti a nyelvet, számtalanszor fog hamis intézkedést tenni,

mint ahogyan magam, közvetlenül a ruténföld szomszédságában, mint magánember és mint tisztviselő is ezt elégszer tapasztaltam.

Vannak tehát hiányok. Mondom, ezek a hiányok részben okadatlanok is. Arra kell törekednünk, hogy ezek minél gyorsabban kiküszöböltsenek.

Itt van azután harmadsorban annak biztosítása, hogy

a nemzetiségek kultúrájukat szabadon fejleszthessék, külön nemzetiségi jellegüket — modern szóval, népiségüket — megőrizhessék és ápolhassák. Ez azonban nemcsak a megengedés dolga, hanem itt szerintem még két szempontot kell követni. Az egyik, hogy istápoljuk és épűgy, mint ahogy a magyaroknál istápoljuk a magyar éneket, a magyar népdalt, a magyar zenét, a régi magyar szokások felűjítását, stb.

Ez az egyik. A másik pedig az, hogy ez egyetértésben és kölcsönösségben történjék és ne szembenállás formájában a különböző nemzetiségek között. Egymás előadásainak, ünnepélyeinek meglátogatásával és ennek előmozdításával nagyon sokat használhatunk. Ezeknek a céloknak érdekében természetesen a megfelelő iskolai intézmények létesítése és fenntartása is fontos. És fontos az is, hogy az állami egység keretében a nemzetiséghez tartozók, azok egyesületei ilyen intézményeket létesíthessenek és fenntarthassanak és mint mondtam, mindenféle vonatkozásban az állam is támogassa ezt a fejlődést.

De nagyon fontos itt a társadalom szerepe. Szükséges, hogy mindnyájan segítsünk és irányítsuk a társadalmat a békés együttélésre, annak keresésére, ami összekapcsol és nem annak keresésére, vagy felhánytorgatására, ami szétválaszt. Ezt nem lehet intézményekkel megcsinálni, csak a társadalomnak erre való ránevelésével, mert elvégre az intézményekben ülő közigazgatási emberek és mások is a társadalomnak is tagjai. A társadalom felfogásának irányításával tehát magát a közigazgatást is irányítjuk és azt egyedűl rendeletekkel nem

lehet megcsinálni. Ha voltak hibák a multban, ezek nem okvetlenül a magyarságnak és mondjuk, a törzsökös magyarságnak számlájára irandók. Ezekben a miniszteri székekben, 1867-től 1940-ig 362 miniszter ült. Ezek közül 123 nem magyar származású volt. Ebben a székből, ahol magam ülök, a 30 miniszterelnök közül 10 nem volt magyar származású. Így felsorolhatnám a többi minisztériumot is. Mindezek az urak résztvettek a magyar állam igazgatásában, résztvettek legfőbb helyen és valószínűleg, ha megpróbálnám ezt vizsgálni, a kisebb állások terén is ugyanoda jutnék. Ezek résztvettek a magyar állam igazgatásában és így ugyanúgy részesek abban, ami a nemzetiségi kérdések terén hibaként jelentkezett. Azt hiszem, a legfőbb hiba az volt, hogy nem a szervesen alkotó tetterős szeretet jegyében, hanem a kor mechanikus és ezért természetellenes felfogásának a jegyében igyekeztek akkor, amikor igyekeztek a kérdéseket megoldani.

Mindezekben a vonatkozásokban ezen az úton kívánunk haladni, mégpedig fokozottabb gyorsulással.

A nagyobb tempó egyszerűen a dolgok természetéből folyik, mert minél jobban tudjuk társadalmunkat ezekre a feladatokra megnevelni, amely feladatok Kárpát-alja bekebelezésével csak megsokasodtak és világosabbakká váltak előttünk, annál inkább fogjuk a társadalom köréből kikerülő tisztviselőket és egyéb felelős tényezőket ránevelni arra, hogyan kell ezt a problémát organikusan és a magyar nemzet becsületes felfogása szerint mindenkinek javára megoldani. Annak az egységnek azonban, amelyhez való hozzátartozásukat nem magyarajkú honfitársaink annyiszor dokumentálták, ennek az egységnek megbontása és megszakítása nélkül kell ezt organikusan fejleszteni. És azokra a tradíciókra visszanyúlva, amelyek a lezszebbek és legnemesebbek.

A kormány és közegei állandóan és intézményesen figye-

lemmel kísérik kisebbségeink sorsát. De emellett azokat a különböző terveket és kísérleteket is, amelyeknek célja a nemzetiségi kérdés gyakorlati megoldása belföldön és külföldön. Nincs e tekintetben egyetlen terv vagy gyakorlati kísérlet sem, amely a magyar kormány figyelmét kikerülte volna. Ezeket gyümölcsöztetjük, felhasználjuk, de — mint minden gondolatot, minden eszmét, minden akciót, amely európai volt — mindig sajátos magyar formában úgy, hogy az a magyar nemzet összetételének és karakterének megfelelő.

Ebből a szempontból kell megítélni azt az összeférhetetlenségi bejelentést, amelyet nem miniszterelnöki, hanem képviselői minőségemben tettem, Hubay Kálmán és Vágó Pál országgyűlési képviselők ellen ismeretes javaslatuknak törvényhozási előterjesztése miatt. Az összeférhetlenségi bejelentést nem azért terjesztettem elő, mert valaki, vagy néhányon a nemzetiségi kérdést felvetették, még kevésbé, mert erről törvénytervezetet terjesztettek elő. Ehhez joguk van. A nemzet egyes elemei, részei, szervei — az őstelepedésű magyarság, vagy azok, akik magyarrá váltak, az állami és egyházi szervek és az országgyűlés felül kell, hogy vizsgálják és pedig mélyrehatóan és komoly lelkiismeretességgel előbb a saját egyéni felfogásukat, működésüket azon a területen, amelyet a mindennapi szóhasználatban nemzetiségi kérdésnek jelölünk meg.

Ez kétségtelen követelmény.

Éppen ezért, senkinek sem lehet hibájául, még kevésbé bűnéül felróni, ha gondolatokat vet fel, előterjesztéseket tesz és polgártársainak a figyelmét kötelességekre irányítja, amelyekkel különböző nemzetiségektől lakott ország fiai egymásnak és ezzel az országnak, hazájuknak tartoznak. Az országgyűlésnek szintén kell ezekkel a feladatokkal foglalkoznia, kiérlelésüket törvényalkotásokkal, a végrehajtás ellenőrzésével és nem utolsó sorban saját jó példával előmozdítania, — annak ellenére, hogy a kitűzött célok kizárólag a törvényalkotásokkal nem érhetők el.

Ami a Hubay—Vágó-féle törvénytervezet és előterjesztés

ellen szól, ami ezt a tervezetet a magyar országgyűlésen való tárgyalásra alkalmatlanná teszi és ami miatt a tervezet alkotói a magyar hazához való köteles hűségük ellen vétettek és így az 1938:XIX. t.-c. 167. §-ának rendelkezései alá esnek, nem a nemzetiségi kérdés felvetése, hanem, hogy ez a törvénytervezet tele van rendelkezésekkel, amelyek — ha valóra válnának — a magyar állam és nemzet egységét bontanák fel s gyorsan és feltartóztathatatlanul a magyar állam szételéséhez, megszűnéséhez vezetnének. Másodsorban éppen ezeknek a rendelkezéseknek az összessége a törvénytervezet lényege, magja és ennél fogva ártalmas szellemük végigvonul az egész tervezeten, ama néhány rendelkezésen is, amely különben elfogadható, vagy tárgyalható lenne. Harmadsorban ilyenképpen a tervezet nem járul hozzá a nemzetiségi kérdésnek múlhatatlanul szükséges jobb megoldásához és ahhoz, hogy a haza összes fiai egymást kölcsönösen jobban megértsék és ennek fontossága közmeggyőződéssé váljék. Hanem éppen ellenkezőleg, a tervezet megvalósulása az ellentétek bontó szellemének és mérgének állandósulásához és a haza szétbomlásához vezetne.

Ezt kívánom megállapítani, mert sokan voltak, akik a tervezetet más szemszögből ítélték el. Éppen ezért hangsúlyozom: nem a nemzetiségi kérdéssel való foglalkozás, hanem a kérdés felvetésének és a tervezet szerkesztésének módja és jellege tette megokolttá a tervezettel szemben a leg súlyosabb kifogásokat.

A nemzetiségi kérdéssel — és ez vonatkozik ennek a kérdésnek az egész világirodalmára — mindig csak általánosan foglalkoztak. Általánosítottak, általános alapelveket állítottak fel és a megoldást jogi és más tudományos elméletekből kiindulva keresték. Egy nemzetiséghez való tartozásnak csupán egyetlen jegyét, a nyelvet ismerték el és semmiféle gon-

dot nem fordítottak a keveredés tényére, általában mindarra, ami az együttérzést és egyetértést kialakítja. A jogi, néprajzi és más tudományos elméletek, miként általában a nemzetiségi kérdéssel kapcsolatos összes olyan elméletek terén, amelyeken a kérdés törvényi rendezésére irányuló különböző kísérletek alapulnak, egyre tovább mentek a mind élesebb elkülönülés irányában, ami a problémát ad absurdum vezeti és mindenkinek mindenki elleni harcává mérgesítette el. Ezt tették, ahelyett, hogy az embereket egymás iránti szeretetben és megbecsülésben közelebb hozták volna, — embereket, akiknek egymás mellett és egymással kell élniök, akik a nyelvtől eltekintve sok vonatkozásban közössel, közös életformával rendelkeznek és sok mindenben egyetértenek.

Ehhez — ezt most csak mellékesen említem meg — hozzájárult az európai államokban és egész Európa különböző nyelvterületein a különböző tájszólásoknak irodalmi nyelvek útján történt felszívása, eltűnése.

Akik működésük terén a szélsőségeket és az ellentéteket keresték, figyelmen kívül hagyták a kevert embertípusokat, amelyek két, sokszor három nemzetiségnek a keveredéséből, mondhatnám egyes vidékeken a családi érzések összeszövődéséből keletkeztek. A statisztika is sokat hibázott ebben a vonatkozásban, amit nem kell különösebben hangsúlyoznom, minthogy erről a kérdésről sokat beszéltem és írtam.

Nem lehet tökéletesen azonos szabályokat és alapelveket felállítani, amelyek a különböző nemzetiségekre, vagy a nemzetiségek teljesen különböző keveredésének összes tájcsoportjaira egyaránt érvényesek volnának.

Általános jogszabályoknak a fenntartása,

általános elvek sablónos alakban

— már magában véve is rendkívül nehéz feladat, mert az élet

a sablonok fenntartását rendszerint lehetetlenné teszi —

sohasem váltanak ki az életben megnyugvást, hanem mindig újabb zavarokat, újabb nézeteltéréseket és civódásokat.

Ezen okból kifolyólag — és ezt a mondatot nem én alkottam, egyik nemzetiségünk vezető személyiségének írásából származik —

a nemzetiségi jogok megvalósítása terén evolúciós irányban fokozatosan fejlesztve kell haladni.

Az evolúciós irány azonban nem jelent hosszadalmas fejlődést, tehát nem a dolgok késleltetését, elhúzását, hanem a természet értelme és rendje szerinti megoldást. Meg kell érteni, hogy

nem a jelenségek külsődleges kezelése, hanem az erkölcsi tényezők működése minden cselekvés lényege.

Elhatározó ezek szerint

az egyesnek az erkölcsi magatartása, különösen az egyes hivatalnoké.

Ezért kell a társadalmat az úgynevezett nemzetiségi kérdés helyesebb megítélésére, a nemzetiségeknek egymásközt kijáró magatartására, a nemzetiségi probléma megértésére és átérésére nevelni — és ez egyike a legfontosabb feladatoknak, — sajtó, a rádió, egyesületek és általában a közönség nevelésének minden eszközével. Természetesen ennek nem kell kizárólag csak magyar részről megtörténnie, hanem olyanok részéről is, akik hazánk más nemzetiségeihez tartoznak.

Ezt a társadalmi nevelést nem szabad, hogy akadályozza semmiféle egyenlenségeket és ellentéteket kiváltó propaganda, legkevésbé hatósági, állami emberek, vagy bárki magatartása.

Véleményem szerint igen fontos lenne, hogy magyar és a többi nemzetiségek egyesületei és szervezetei egymást kölcsönösen meghívják és egymással barátságos kapcsolatot ápoljanak. Természetesen barátságos érintkezés mellett is előfordulhatnak összetűzések különböző nemzetiségű egyének között, sértés sértést érhet és el kell ismernünk, hogy ilyen esetekben ma még nem egyenlő mértékkel mérünk. Ha valaki egy magyar embert nemzeti becsületében megsért, ezt az 1921: III. t.-c. szerint nemzetgyalázásnak tekintik és büntetik, de ha valaki egy másik, nem magyar nemzetiségűnek a népi érzéseit sérti, a fennálló törvény értelmében csak becsületsértést követ el. Itt új, a méltányosságnak, a magyar mértéktartásnak és arányérzéknek megfelelő osztályozás kell. Az igazságügyminiszter már foglalkozik azzal, hogy ilyen esetekben a minősítés szigorúbb legyen, mint a becsületsértése és ennek megfelelően szigorúbban büntessék, ha valakit nemzetiségi érzésében megsértenek.

Ebbe a gondolatkörbe tartozik egy másik kérdés is. Kevert nemzetiségű családokba — és hála Istennek, számtalan ilyen család van —, széthúzást és egyenetlenséget egyik részről sem szabad bevinni. Sem hivatalnokok, sem más által. Bárki vét ez ellen a parancs ellen, megfelelően kell bünhődnie. A nemzetiségi kérdés mai kezelésében még más hátrányos jellemtulajdonságok is érvényesülnek. Hogy mit értek ezalatt és mit kell megszüntetni, a következő:

ennek a problémának a kezelésénél az államsoviniztákat, de az egyes nemzetiségek szélsőséges agitátorait is ki kell kapcsolni. És pedig két fajtáját az ilyen embereknek, a vadul lelkes „se lát se hall“ embereket és az üzletemberfajtát, akinek „ebből élek“ a jelszava. Az itt kifejtett gondolkodásmódba, amelyet már régóta és most is hirdetek, az ettől idegenkedő közigazgatási tisztviselőket be akarjuk és be fogjuk kényszeríteni.

A magyar társadalom erre vonatkozólag már többször komolyan hangsúlyozott szavakat hallott tőlem.

A kormány már intézményes módon gondoskodik arról, hogy az állami hivatalnokok, csendőrök, levénte-
oktatók, nem is szólva a tanítókról és a tanárokról,
a működési területükön használt nyelveket jól bírják,
a közönséggel ezeken a nyelveken érintkezzenek és
pedig úgy, hogy ezeket a nyelveket ne csak beszéljék,
hanem a néppel való érintkezésben csakugyan hasz-
nálják is.

E rendelkezések végrehajtását szigorúan ellenőrizni fogjuk. Magam is fogom ellenőrizni. De itt valami különös dolgot kell megjegyeznem. Röviddel ezelőtt komoly helyről, képviselőtársaimtól, egy összeállítást kaptam, a nemzetiségekkel való bánásmódban előfordult visszaélésekről. Ebből az összeállításból megállapítottam, hogy az illető nemzetiség brutális kezelését az esetek egyharmadánál olyan állami közegek követték el, akik ugyanazon nemzetiséghez tartoznak. Röviddel ezelőtt történt, hogy a belügyminiszter egy budapestkörnyéki német nemzetiségi többségű községre — miként ezt mondani szokás — „reá kényszerített“ egy német nemzetiségű körjegyzőt. Röviddel reá, panaszok futottak be, hogy ez a német nemzetiségű körjegyző, mihelyt hivatala mágikus erejű hatalmának tudatára ébredt, megszűnt németül beszélni és az emberekkel nem akart többet német nyelven érintkezni. Ezek visszásságok, amelyeket erős kézzel kell leállítani. Még ifjúkoromban, mint hivatalnok, többször megfigyeltem, hogy a nemzetiségek a magyar hivatalnokot előnyben részesítették, — mert mondhatjuk nyugodtan — magyarságát nem igyekezett különösképpen igazolni.

A tisztviselőket mindenütt kényszeríteni kell, hogy a nemzetiségek jogait, kultúráját és a kultúra ápolását tartsák tiszteletben. Ezt nemcsak a másnyelvű nem-

zetiségek részére kívánjuk meg, hanem a magyaroknak is, mert ezt a kötelességet sem mindig tartják be egyesek.

Különösen hangsúlyozni kívánom, amint már kassai beszédemben is tettem, hogy

sem állami, vagy más közigazgatási szervek, vagy papok, esetleg mások bárkit is befolyásolni merészeljenek abban, hogy melyik nemzetiséghez tartozónak vallja magát.

Ezt az előírást nem könnyű keresztülvinni, de keresztül kell vinni. Valahányszor felfedezzük, hogy kényszert alkalmaztak, a jelentkezést nem vesszük tudomásul. Ez nagy energiát igényel a közigazgatásban és azzal a követelménnyel jár, hogy

a helyi hatóságok, tehát a vármegyék is ebben a vonatkozásban felelősségük tudatában legyenek. A nemzetiségi kérdést nem lehet a felelősségérzet és a felelősségtudat általános fejlődése nélkül megoldani.

Ennek a tudata nélkül minden csak üres jogszabály marad és nem belső érzésnek kifejezése. Rendszabályokat kell alkalmazni, de a felelősségtudatot mindenképpen emelni kell.

Az alsó bíróságoknál az ügynevezett tolmácsrendszer leépítését keresztül kell vinni, a gyakorlatban ez már többnyire meg is történt.

Erről a kérdésről más vonatkozásban már beszéltem, visszaemlékezve szolgabírói tapasztalataimra, amikor éreztem a különbséget, amely a saját, tolmács nélkül hozott intézkedéseim és azok között voltak, amelyeket kollegáim tolmácsok közreműködésével hoztak. Bírák, akik a nemzetiségek nyelvét nem tudják és más hatóságok hivatalnokai ugyanezen meg-

ítélés alá esnek. A belügyminiszter úr már gondoskodott arról, hogy

a kevert lakosságu, vagy kifejezetten nemzetiségi vidékeken működő tisztviselőket ezután nyelvvizsgának vessék alá és csak a vizsga letétele után alkalmazzák őket. A már alkalmazott hivatalnokoknak pedig előírták, hogy az illető nyelvet, amennyiben nem bírják, kitűzött határidőig meg kell tanulniok. Ezeknek a rendelkezéseknek az ellenőrzése kisebb részben a közigazgatás rendes hierarchiája útján, nagyobb részben pedig az úgynevezett repülőbizottságok rendszere útján fog történni.

Névmagyarosításokat semmi körülmények között sem szabad követelni.

Sohasem voltam ennek a mozgalomnak barátja, mert

a név magyarosítása magábanvéve még semmit sem jelent. Nem fejez ki érzelmet, tüzijáték és semmi más.

A névváltoztatás csak hosszabb szellemi áthasonuló folyamat záró aktusa lehet. Ha valaki egyik nemzetiségből a másikba lép át — közömbös, hogy esetleg valamilyen rokonsági kötelék alapján — és utána teljesen a másik nemzetiséghez tartozónak érzi magát, felvetheti a kérdést: miért kell idegen hangzású nevet viselnem, ha már máshova tartozónak érzem magam? Én tehát a nevemet is meg fogom változtatni. — De előbb és egyébként nincsen semmi értelme.

Még csak azt szeretném kifejezni, hogy

minden kultúrtevékenység szabad gyakorlását, tehát a film- és színházelőadásokat természetesen engedélyezni kell. De arra is vigyázni kell, hogy a film vagy a darab nemzetiséget, de egy embernek a nemzetiségi érzéseit se sértse.

Ezt természetesen meg kell akadályozni; mondanom sem kell azonban, hogy ilyen kérdéseknek a megítélésében a túlzásokat kerülni kell. Már átéltem azt az esetet, hogy egy színdarabban egy ujságíró komikus figuraként fordult elő. Erre az ujságírórend hozzám fordult és a sértés megtorlását kívánta. Minden embernek van hivatása, nemzetisége, vallása, stb. Ha az illető a színpadon nevetséges figuraként jelenik meg, nem szabad azt túlzásig menő, erőltetett általánosításnak tekinteni, mert akkor minden irodalmi művészet megszűnik. A humorizáló irodalomban ez mindenkivel megtörténhet. Hiszen láttunk a színpadon konzervatív földbirtokosokat és a főváros fiatal típusait komikus beállításban. Az ember összes lehető tulajdonságait humorosan előtárhatják, csak célzatos irányzatnak nem szabad előtérbe jutnia és ilyen esetek ellen megfelelően fel kell lépni.

Az államnak megfelelő iskolákat kell felállítania.

Ugy vélem, hogy ezen a téren sem a jelenlegi, sem a megelőző kormány ellen nem lehet kifogásokat emelni.

Mi ráléptünk egy bizonyos útra nem álltunk meg és megyünk ezen az úton tovább. Ezekben az iskolákban a gyermekeket anyanyelvükön és teljes államhűségre kell nevelni.

Mi az államhűség? Államhűség, hűség az állami tudathoz, az államnak önmagáról kialakított felfogásához, az állam egyéni lényéhez. Az államhűség olyan magyarázata, amely szerint az államban, amelyben az ember lakik és amelynek állampolgára, a hűség anynyiban kötelez, hogy a törvényeit tiszteli és ellenük

nem vét, még távolról sem jelent az államhoz való teljes hozzátartozást. Ez csupán olyan valamihez kapcsolódó hűség, ami tőlünk kívül-álló, idegen. A honfiúi hűség az államhoz, mint hazához lényünkben való, kiolthatatlan hűség. Csak ez a hűség egyenértékű a népi hűséggel. Mindkettőnek lelkileg úgy kell egymást kiegészíteniök, mint vallás és hazafiság, a hitbeli és nemzeti hűség.

A magyar állam — miként századokon át — ma is a soknyelvű, több nemzetiségből való magyar nemzet állama. Az államhűség ehhez a közösséghez, ehhez a nemzethez való hűség s ehhez hozzátartozik a különböző nemzetiségűek egymáshoz való hűsége mint honfiúi kötelesség.

Az anyanyelv tanításáról nemcsak az elemi iskolákban, hanem a polgári és kereskedelmi iskolákban, valamint a középiskolákban is kell gondoskodni.

Több gondot kell fordítani továbbá az óvódákban is az anyanyelv tanítására. Hibás nemzetiségi büszkeségből sok óvodát magyar nyelvűnek jelzünk, amelyekben az óvónők magyarul nem értő gyermekekkel anyanyelvükön beszélnek és játszanak és legfeljebb néhány magyar költeményt tanítanak meg kívülről, ami helyes, ha a gyerekek értik a nyelvet, de helytelen, ha a költeményeket értelmetlenül ledarálják. Ha ezt a szemfényvesztést leállítjuk, a helyzet rögtön másképp mutatkozik.

Helytelen és megengedhetetlen 4—6 éves gyermekekkel csak, vagy legfőképpen tőlük idegen nyelven érintkezni.

Ennek nincsen értelme. Természetesen az óvódákban is lehet a gyermekeknek magyar nyelven ismereteket adni.

Őszintén bevallom, hogy az elemi iskola régebbi rendszerét, az A, B, C, stb. típusokkal, jobbnak tartom, mint a mostani egységes rendszert, mert minden egyes típusban intenzívebb tanítás lehetséges. Ez a rendszer a mainál jobb, de pillanatnyilag a jelenlegivel meg kell elégednünk. Egyet azonban meg akarok állapítani, mert

az emberi szabadságjogról, minden állampolgár egyéni jogáról van szó, sőt valami nagyobbról, amit a mai világ ismét jobban tisztel, mint az utolsó évszázad materialista és individualista Európája — és pedig a családról. Az apai jogok tiszteletéhez tartozik, hogy a szülők akarata döntse el a kérdést, melyik iskolát látogassa a gyermek. Mindent meg kell tenni, hogy ennek az akaratnak szabad érvényt szerezzenek. Ezt az elvet a legszigorúbban keresztül kell vinni és minden külső befolyást, nevezetesen hatósági szerv útján, de mást is, a legszigorúbban meg kell büntetni. Az apai jogot, a szülők szabad elhatározását rendíthetetlenül fenn kell tartani és a szülőknek azt a jogot is megadni, hogy ilyenértelmű szándékukat az idők folyamán megváltoztathassák.

Igy gyermeküket, miután pl. 6 éven át egy iskolát látogatott, később másik iskolába is beirathassák. Ezt az alapelvet a legszigorúbban keresztül kell vezetni, mert

mechanikus eszközökkel sohasem fogunk eredményeket elérni, főleg a honfiúi hűség terén. A mechanikus szabályozáshoz való hajlam nem egyéb, mint a felelősség elől való menekülés és pedig egy magasabb felelősség elől — menekülés a nemzet iránti, a nemzetnevelés kötelességének komoly gyakorlása iránti felelősségérzet elől, mind maga az állami hatalom és szervei, mind azok részéről, akik egyébként az emberi együttélésnek ezzel a kérdésével foglalkoznak, vagy foglal-

kozniok kell. Menekülés a felelősség elől, a helyes, de sokkal nehezebb megoldás vállalása és a szeretet, a becsületesség és a tisztesség jegyében kívánatos megoldásnak keresztülvitele helyett.

A szokásos megoldás, hogy szabályokat alkotunk, az csak a végrehajtó közeg hibáit védi, ha hivatását könnyen veszi s komolytalanul, de magának az ügynek sokban árt, mert csak egyenletlenséget idéz elő, nem pedig szeretetteljes együttélést.

Mindezekben a vonatkozásokban a legszigorúbb állami főfelügyeletet kell bevezetni és a legfontosabb, amit tehetünk és tenni fogunk, az állami igazgatásba szerveket beállítani, amelyek magasabb őrhelyről figyelve ellenőrzik a megfelelő végrehajtást. Csak ezen az úton fogjuk ebben az országban Szent István békéjét ismét megvalósítani Szent István ama gondolata értelmében, amelyről a külföld számára tavaly a következőket írtam:

„Amint sohasem volt imperialisztikus a patriarkális formákban született szentistváni gondolat, hanem amint tartalmaz mindenkör atyai gondoskodás jellemezte, úgy jellemezte mindig a kötelességérzet is. Annak a kötelességnek az érzete, hogy Európa ezen részében, amelybe a sors Szent István népét állította és amelyet szervező szeme áttekintett és ahol keresztény államot alkotott, békét és jólétet teremtsen, kölcsönös megbecsülést hozzon létre. És ha részletformáiban századról századra változó is a feladat, a lényeg, az elv, az akarat és a becsület ugyanaz volt.“

Befejezésül:

a szociális érzék elengedhetetlen minden közigazgatáshoz. A szociális érzékkel azonos természetű a nemzetiségi kérdésnek és a keresztény felekezetek — a vallási türelmen felülemelkedő — összetartozandóságának helyes átérzése.

1941 JAN. -2

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

